

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE
GÜNDEME DAİR-I : SÜRİYE KRİZİ

E - BÜLTEN

**SALİH ERÇEL
MAHMUT YİĞİTCAN GÖK
GÖKBERK KUZGUNKAYA
TUĞÇE HAN
EMRE CAN
ADA ÇİÇEK AKSOY**

HAZİRAN - 2017 SAYI : 1

KBÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KULÜBÜ

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KULÜBÜ

E - BÜLTEN

2017 - HAZİRAN

SAYI : 1

HAZIRLAYAN : YİĞİT OĞUZ

GRAFİK TASARIM - MİZANPAJ : ÖMER FARUK ÇETİNKAYA

İÇERİK : SALİH ERÇEL

MAHMUT YİĞİTCAN GÖK

GÖKBERK KUZGUNKAYA

TUĞÇE HAN

EMRE CAN

ADA ÇİÇEK AKSOY

İÇİNDEKİLER

SURİYE ARAP CUMHURİYETİ'NDE ESAD AİLE İMPARATORLUĞU.....	4
BEŞAR ESAD DÖNEMİ	7
ORTADOĞU'DA GÜÇ DENGELERİ	10
ORTADOĞU BAĞLAMINDA DOĞAL GAZ BORU HATLARI: PLANLAR VE BEKLENTİLER.....	13
TÜRKİYE SURİYE KRİZİ	16
SURİYE EKSENİNDE TÜRK DIŞ POLİTİKASI	20

SURİYE ARAP CUMHURİYETİ'NDE ESAD AİLE İMPARATORLUĞU

SALİH ERÇEL

VAHŞ AİLESİ'NİN ESAD AİLESİ OLUŞU

Hafız Esad'ı tam olarak kavrayabilmek için öncelikli olarak Esad ailesinin tarihçesine bakmamız gereklidir. Hafız Esad'ın dedesi Süleyman el Vahş' dır. Lazkiye'ye bağlı Kardaha' da tanınmıştır fakat aslen Samandağlıdır ve Alevi-Nusayri kökenlidir. O dönemde ki tanınmış ailelerin ve yerli halkın saydı duyduğu ve arabuluculuk için başvurduğu bir kimsedir. 1875'te Kardaha' da dünyaya gelen oğlu Ali Süleyman Vahş babasının karakterinin yanı sıra Alevilerin lideri konumuna geçmiştir. Bu durumdan sonra Esad olarak anılmış ve daha sonra 1927 yılında bu lakabı kendisine soy isim olarak almıştır. Bu dönemi göz önüne aldığımız zaman Suriye devletinin Esad yönetimi altında ki bazı istekleri ve uygulamalarının dayandığı noktalar aydınlanmaktadır. Özellikle bu dönem de Alevilerin Fransız mandasını kabullenmesi ve hatta Fransa dışişleri bakanına mektup yazarak mandanın devamını istemeleri neden olarak da mezhepçiliği göstermeleri sonrasında yaşananların önceden fark edildiği söylenebilir. Sünni Suriye'de Alevilerin kendilerine yer bulamayacaklarını dile getirmeleri ve buna inanmaları Hafız Esad darbesinin sebeplerinden biri olarak gösterilebilir.

BAŞARILI ÖĞRENCİLİKTE SURİYE'NİN CUMHURBAŞKANLIĞINA

Özellikle Fransız mandası sona erdikten sonraki süreçte Aleviler Sünniler tarafından dışlanmıştı. Bunun ana sebebi de Alevilerin Fransız mandasını istemesi olarak söylenmiştir. Dışlanmış bir çocuk olarak Hafız Esad başarılı bir öğrenciydi. Belli bir yaşa geldiğinde Alevilere kucak açan Baas Partisine katıldı ve öğrencilerden sorumluydu. Daha çok genç olmasına rağmen Baas Partisinde büyük bir üne ve değere kavuşmuştu. O dönemde tanıştığı kişiler daha sonra başkanlığı döneminde kendisine hizmet etmiştir. 1955 yılında Humus askeri akademisinden mezun olan Esad 1961 yılında Baas partisinde ki faaliyetlerinden ötürü ordudan ihraç edildi. İhraç sonrası Baas' ın askeri ve siyasi kanadında önemli roller oynadı ve 1963'te Baas' ın hükümete geçmesiyle sonuçlanan darbe sonrası orduya binbaşı olarak döndü. Özellikle '63 darbesi sonrasında Suriye istikrarsız bir yönetime sahip oldu ve üst üste darbeler yaşadı. Ama bu darbeler ve istikrarsızlık Hafız Esad'ın yükselişine engel olmadı. Hafız Esad 1966 yılında daha 35 yaşında iken savunma bakanı oldu. 1970'te Esad darbesi tüm darbeleri bitiren darbe olarak önümüze çıkmaktadır. 1971'de tek aday olarak çıktığı halk oylamasında oyların %99,2'sini alarak Suriye'nin ilk Nusayri devlet başkanı oldu.

ERKEN BAŞKANLIK DÖNEMİ VE İSLAMİ MUHALEFET

Suriye Devlet Başkanı olduktan sonra Hafız Esad mütevazılığı ve eğitilmiş oluşuyla ilk başlarda halk tarafından desteklendi. Hatta Sünni kesimlerin de desteğini almaya başladı fakat 1973 yılında yapılan anayasa da "Suriye devletinin dininin İslam olarak tanınmaması" olayları başlatan kıvılcım oldu. Alevi kökenli olduğu için mezhepçilik halk arasında yayılmaya başladı. Bir süre Müslüman kardeşler öncülüğün de kitlesel halk gösterileri yapıldı. Hafız Esad İslam düşmanı olarak ilan edildi. Hafız Esad hızlı bir manevra ile anayasaya "Suriye Cumhurbaşkanı Müslüman olmalıdır" şartını ekletti. Cuma namazların da kendini göstermeye gayret etti. Namaz çıkışlarında halkla görüştü. Oldukça ılımlı politika izledi. Ama tüm bunlara rağmen muhalefet durulmadı hatta ve hatta 1970lerin sonunda Müslüman Kardeşler' den kopan bir grup terör faaliyetleri başlattı. Baas Partisinin üst düzey Alevi yöneticilerine suikastlar düzenlendi. Buna karşılık 49.yasa çıkarıldı. 49.yasaya göre Müslüman Kardeşlerin üyesi olmanın cezası idama varıyordu. Ve hemen yasa sonrası cezaevlerinde tutuklu bulunan 15 Müslüman Kardeşler üyesi idam edildi. İdam olayı halkta büyük tepki yarattı. Ve göstericiler de silahlandı. Bir gerilla savaşı başladı. Öyle ki 81-82 yıllarında neredeyse tüm Halep devletin kontrolünden çıkmıştı.

1980 Haziran'da Hafız Esad'a suikast girişiminde bulunuldu. Hafız Esad bu girişimden sağ olarak kurtuldu ama bu olay onu daha fevri hale getirdi. Öncelikli hedef Ceş Es sungur oldu ve 150 kişi Ceş es Sungur'da öldürüldü. Daha sonra ki hedef ise 1982 yılında Hama olarak seçildi. Kaynaklar 10.000 ila 40.000 arasında

insanın Hama' da öldürüldüğü söylenmektedir. 25.000 kişi gibi bir rakamı değerlendirilirse Hama' da her 10 kişiden 1'inin öldürüldüğünü belirtmemiz gerekmektedir.

Hama sonrası Muhaberat(Suriye İstihbaratı) tüm Suriye'de bir cadı avı başlattı. Bazı tanıkların dediğine göre 77 bin kişi Palmira Cezaevine atıldı. 21 sene o cezaevinde yatan biri sadece 4200 kişinin sağ çıkabildiğini söylemektedir.(hastalık idam vs)

1963 yılından beri yürürlükte olan OHAL kanunu ve 49.yasa sonrası Suriye'de temel hak ve özgürlükler neredeyse tamamen kaldırıldı.

KARDEŞ KAVGASI

Hama olayları sonrası Müslüman Kardeşler muhalefeti uzun süreli olarak sindirilmiş oldu. Bu olaylar sonrası bir dönem Hafız Esad sağlık problemleri yaşadı. Bu durumun sonucu olarak kısa süreli bir siyasi karmaşa yaşandı. Hastalığı öne sürülerek başkanlığı isteyenler ortaya çıktı. Yönetimi bıraktığı 6 kişinin Sünni olması kardeşi Rifat'ı kızdırdı. Bunun üzerine Rifat Şam'a ordu soktu. Ve ülke bir iç savaş eşiğine geldi. Hafız Esad hasta olmasına rağmen halka seslendi ve ortalık duruldu. Rifat Fransa'ya gönderildi.

DIŞ POLİTİKA

İsrail'i Ortadoğu'dan Atma Politikası

Hafız Esad dış politikada orta doğu'da etkili bir karakterdi. 1973 Arap-İsrail savaşında Suriye en büyük role sahipti. Bu savaşı İsrail kazandı ve Suriye'ye ait olan Golan Tepeleri işgal edildi. Savaş sonrası artık direk savaşın yetersiz olduğunu düşünerek İsrail'e karşı politika değişikliğine gitti ve Hizbullah fraksiyonlarını desteklemeye başladı. Özellikle Lübnan'da konuşlanan Hizbullah Suriye'den aldığı destekle İsrail'e karşı etkili eylemler yaptı.

Suriye'nin Vazgeçilmezi: Lübnan

Lübnan ise Suriye'nin dış politikasında ayrı ve özel bir yere sahiptir. 1975-1990 yılları arasında yaşanan Lübnan iç savaşı ile yakından ilgilenen Suriye 1976 yılında Lübnan'a asker çıkardı ve 2005 yılına kadar Kuzey Lübnan'ı işgal etti. Uzun dönem Suriye'nin arka bahçesi durumda olan Lübnan'da halk, başbakan Refik Hariri'nin suikasta uğraması ve bulguların Suriye'yi göstermesi hasebiyle Suriye'ye karşı büyük tepkiler gösterdi ve buna ek olarak ABD ambargosu ve Birleşmiş Milletlerin 1559 sayılı "Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesi ve Lübnan'ın içişlerine karışmaması" kararı sonrası çekilmek durumunda kaldı. 2008 yılında tekrar sıcak çatışma baş gösterdi fakat araya diğer ülkelerin girmesiyle sorun rafa kalktı.

İKİ LİDERİN ÇATIŞMASI

O dönemlerin iki büyük ve önemli karakterleri olan Hafız Esad ve Saddam Hüseyin Baas partisi üyeleri olmalarına rağmen araları oldukça kötüydü. Araların da gözle görülür farklar bulunduğu aşikardır. Saddam'ın eğitimsiz oluşu ve lüks yaşamı halk tarafından tepki gören bir durumdu. Fakat Saddam'ın aksine Hafız Esad eğitilmiş oluşu ve mütevazı yaşam tarzıyla halktan destek görmekteydi. Bunlarla beraber iki lider arasında ki sıkıntıların en büyük kaynağı Şii-Sünni çatışmasıydı. Saddam Sünni bir liderdi. Ve Şiilere karşı büyük düşmanlık beslemesiyle biliniyordu. 1980-1987 arasındaki sebepsiz, gereksiz ve kazananı olmaya İran-Irak savaşı bu durumun en büyük örneğidir. Saddam'ın fevriliği çatışmaları farklı boyutlara sürüklemiştir. Öyle ki Irak'a girişleri yasaklanan iki ülke vardı. Biri İsrail diğeri Suriye'dir. Bir başka örnek ise Suriye 1991'de ki 1.Körfez Savaşı'nda Irak'a karşı koalisyondaydı. İki lider arasında ki bu gerginliği görmek şu nedenle önemlidir. O dönem Ortadoğu'da çok belirgin olmayan mezhepçilik özellikle Saddam döneminde ve sonrasında artış göstermiştir. Bu durumda o dönemin liderlerini göz ardı edemeyiz. Pek tabi 1980'li yıllar sonrası başlayan ve SSCB'nin yıkılışı ile hızlanan kimlik bunalımlarının da büyük etkisi vardır.

SON YILLARI

Hafız Esad'ın son 5 yılı özellikle her şeyden uzak geçmiştir. Velihaht oğlu Basil'in trafik kazasında ölmesi sonrası Oğlu Beşar Esad'ı İngiltere eğitimden geri çağırılmış ve veliaht olarak göstermiştir. Devlet liderliği yapabilmesi için özel eğitimler aldı. Bu siyasi bunalım dönemin de Suriye'nin göze çarpan olayları olmamıştır.

SONUÇ

Hafız Esad dönemine baktığımızda yoğun bunalımları görmekteyiz. Ama bu bunalımların yanında Suriye'nin ekonomik ve sanayi kalkınmalarını göz ardı edemeyiz. Hafız Esad bu kalkınmalara önem vermiş ve uygulamıştır. Yine ilk liberalleşme çabalarını başkanlığa gelir gelmez yapmış fakat isyan süreci ile kesintiye uğramıştır. Bu coğrafya'yı incelediğimizde yakın tarihte sadece bunalımları görmekteyiz. Bunun sebebi olarak sadece dış mihrakları göstermek yeterli olmamaktadır.

BEŞAR ESAD DÖNEMİ

MAHMUT YİĞİTCAN GÖK

GİRİŞ

2000 yılında babası Hafız Esad'ın ölümü ile Suriye Devlet Başkanlığına kendisi için çıkarılan özel bir yasa ile geçen Beşar Esad, aslında babası tarafından başkanlığa hazırlanan "veliaht" değildir. Fakat kardeşi Basil Esad'ın 1994'teki sürpriz ölümü sonrası Beşar Esad İngiltere'deki tıp uzmanlık eğitimini yarıda bırakarak ülkesine dönmüş ve iktidar için hazırlanmaya başlamıştır. Burada dikkat etmemiz gereken bir husus Hafız Esad'tan sonra devlet başkanı seçilecek kişinin herhangi biri değil veya BAAS partisi içinden biri değil Esad ailesi içinden biri olduğudur bu sadece Suriye'ye özgü bir durum değil Ortadoğu devletlerinin ve monarşi ile yönetilen ülkelerin genel bir özelliğidir. Bakıldığında Beşar Esad İngiltere'de tıp eğitimi almış, uzun yıllar demokratik ortamda yaşamış bir liderdir. Bu nedenle Beşar Esad'ın başa geçmesi Suriye'de ve dünya kamuoyunda olumlu bir hava yaratmış, 1998'de savaşın eşğine gelen Suriye-Türkiye ilişkilerinin de Beşar Esad döneminde gelişebileceği umulmuştur.

YÖNETİM YILLARI

Beşar Esad'ın iktidara geldiği dönem Suriye'de reform taleplerinin de yoğunlaşmaya başladığı bir dönem yani bu hem ekonomik anlamda hem kültürel anlamda hem ideolojik anlamda hem de siyasi anlamda yani artık Suriye'de belli bazı dönüşüm istekleri kendisini göstermekte bunu şu şekilde değerlendirmek mümkün 2000'li yıllar artık küreselleşme sürecinin tam manasıyla bütün dünyada etkinliğini sürdürdüğü bir zaman dilimi küreselleşme için şunu diyebiliriz hem iletişim devrimi hem de aşırı gelişen iktisadi ilişkiler sonucunda sınırların neredeyse geçersizleşmesi ve artık kendi kültürlerini, kendi topraklarını ve halklarını dışarının etkilerinden korumaktan aciz kalmaları aynı şekilde bu küreselleşme döneminin demokrasi gibi insan hakları gibi özgürlükler söylemi gibi değerlerinde bütün dünyaya yayıldığı bir zaman dilimi ve bundan diğer ülkeler gibi Suriye'de nasibini alacaktır. Baktığımızda Esad'ın karşısında çok parçalı bir muhalefet var örneğin solcular, liberaller, siyasi İslamcılar hatta bunların arasında daha ılımlı olanlar var daha radikal olanlar var Kürt grupları var ve bunların tümünün beklentisi daha liberal bir sistemin oluşturulması çünkü öncelikle o katı ceberrut yönetim bir yumuşayacak ki ondan sonra yeni belli bazı talepler dile getirilsin.

UYGULADIĞI POLİTİKALAR

Suriye Devlet Başkanı olduktan sonra Hafız Esad mütevazılığı ve eğitimi oluşuyla ilk başlarda halk tarafın Beşar Esad'da yönetime ilk geldiğinde gerçekten de liberalleşmeye ve demokratikleşmeye yönelik bir politika izleyeceğinin sinyallerini veriyor ve "Şam Baharı" adı verilen bir sürecin yaşanmasına yol açıyor örneğin ekonomide belli bazı liberalleşme eğilimleri hayata geçiriyor yani liberal adımlar atıyor peki bu niçin önemli ? Şöyle ki eğer siz iktisaden insanları özgürleştiremezseniz o insanları siyaseten özgürleştirmeniz çok zor hatta olası değil. Liberalleşme eğilimleri bu kadar katı ekonomik yapılar için son derece kilit önemde ve Beşar Esad'da göreve geldiği ilk yıllarda bu ekonomik liberalleşme politikalarını uygulayacak veya sembolik bir adım olarak rejim'in işkence hanesi olarak bilinen Mezze hapishanesini kapatacak bunu bizim ülkemizdeki Diyarbakır ceza evi olarakta düşünebilirsiniz. Buna ek olarak siyasi tutukluların çok ciddi bir kısmını yani 4/3'lük bir kısmını serbest bırakacak, sivil toplum örgütlerinin faaliyet alanının genişletilmesine çalışılacak veya ifade özgürlüğünün artırılmasına yönelik çalışmalar başlatılacak, Kürtlerin belli bazı azınlık hakları, kültürel hakları tesis edilecek örneğin yayın yapma hakları veya kendi dilinde kurs açma hakları vs. Bunlar son derece önemli adımlar veya her şeyden önce internetin yaygınlaştırılmasıyla ilgili çalışmalar yapılacak yani Beşar Esad ilk yıllarında internetin bütün topluma yayılmasını sağlamaya çalışacak bu toplumu dışarıdan haberi olması anlamına geliyor çünkü daha önceki dönemde toplumun bilgi alma kaynağı sadece devlet televizyonları veya devletin büyük etkinliği altındaki özel televizyonlar iken şimdi artık devlet o bilgi alanındaki üstünlüğünü kaybetmiş olacak son derece önemli çünkü devletin kontrolünü zayıflatacak bir şey 2001 sonlarına doğru, oluşan reform dalgası büyük oranda tersine dönmüş ve demokratikleşme yönünde geri adımlar atılmaya başlanmıştır. Beşar Esad, ne kesin olarak reform karşıtı bir tutum sergilemektedir, ne de reformların olası bir rejim değişikliğine varacak bir değişime izin vermektedir. O zaman şu soru aklımıza gelebilir nasıl oldu da ilk görev yıllarında bu kadar liberal politikalar izleyeceğine dair görüntü çizen Beşar

Esad belli bir zamandan sonra babasının izinden gitmeye başladı ?

Şimdi siz belki çok idealist bir düşünceyle birlikte batı ülkelerinde uygulanan demokrasiyi alıp Suriye’de uygulamaya çalıştınız işte o zaman bu tür ülkelerde kan gövdeyi götürebilir çünkü siyasetin başka türlü anlaşılır tarzı yok yani siyaset hep insanların fiziki güçleri ve insan öldürmeleri üzerine kurulu bir olgu ne kadar fazla insan öldürebilirsene ne kadar fazla fiziki gücü ortaya koyabilirsiniz o kadar fazla sesiniz duyulur Ortadoğu’nun bir gerçekliği bu eğer siz gidip Suriye’de belli bazı taleplerde bulunacaksanız ve bunların karşılık bulmasını istiyorsanız ortaya güç koymanız gerekli, silahlı güç ortaya koymanız gerekli siyasetin başka türlü yapılma mantığı yok hep güçlüler arasında olan bir olgu Ortadoğu da ve Suriye’de.

Veya yapılan bu reformlardan geriye dönülmesindeki bir diğer önemli neden Beşar Esad’ın çevresindeki bütün kadrolar babasının bıraktığı kadrolar yani nasıl olabilirde onlarla bu süreci yürütebilir çünkü bunların çoğu eğitimsiz taşralı insanlar Suriye’nin bürokratları öyle dünyayı tanıyan insanlar değiller nasıl yürütülebilir ki reform hareketleri bu insanlarla.

Diğer yönden Kürtlere haklar veriliyor ama onlar daha fazlasını istiyor çünkü insanlar uzunca bir süre geleneksel olarak özerk kalmışlar ve şuan ki Rajova dediğimiz Kuzey Suriye bölgesindeki eylemlerinden de anladığımız kadarıyla o dönemlerden başlayarak net bir şekilde özerkleşme yani buldukları yerde özerkliklerini yasal hale getirmek gibi niyetleri var o zaman sizin verdiğiniz kültürel haklar yeterli olmayabilir daha fazlasını talep edebilirler işte bu gibi nedenler Beşar Esad’ın babasının uyguladığı sert güvenlik politikalarına dönüşte etkili olmuştur.

Dış unsurlara gelelim 11 Eylül 2001’de gerçekleşen terör saldırılarından sonra, ABD değişen güvenlik algılamasını tanımlarken, “bölgesel kaynaklı küresel teröre ve kitle imha silahlarına sahip serseri devletler” arasında Suriye’yi de saymıştır ayrıca ABD, Suriye’yi kimyasal silah üretmekle, terörist grupları barındırmakla ve 2003’te gerçekleştirdiği Irak operasyonunda Irak’taki direnişçilere destek vermekle suçlamıştır. 2003 yılında Irak işgal edilince bütün dünya kamuoyunda şu düşünce ortaya çıkmaya başladı ABD yakında Suriye’ye de girebilir ayrıca Irak’tan Suriye’ye gelen yaklaşık 3 milyon Iraklı mülteci var bu insanların yarattığı sıkıntılar var bunların hepsi Esad’ın ülke içerisinde otoriterleşmesine neden olmuştur çünkü siz içerde güçlü olamazsanız dışarıya karşı asla güçlü gözükemezsiniz.

ABD aynı zamanda Suriye’ye demokratikleşme, insan hakları, ekonomik liberalleşme ve etnik azınlıkların korunması gibi konuları öne sürerek reform konusunda baskı oluşturmaya başlamıştır. Bu baskılar, Suriye’deki muhalif güçleri harekete geçirmiştir içerden ve dışarıdan gelen reformların genişletilmesi isteği artan baskılar karşısında Beşar Esad yönetimi, bir taraftan reform sürecini devam ettirerek baskıları asgari düzeyde tutmaya çalışmış, diğer taraftan rejimi rahatlatmak üzere dış politikada yeni arayışlara yönelmiştir. Bu çerçevede AB ile yakınlaşma siyasetinin önemi Suriye açısından son zamanlarda artmıştır.

Otoriterleşmenin önemli diğer bir sebebi ise Lübnan’daki gelişmelerdir 14 Şubat 2005’te, Lübnan muhalefet lideri ve eski başbakanı Refik Hariri’nin bir suikast sonucunda öldürülmesi, tüm şüpheleri Suriye’ye yöneltmiştir. Bu olay sonrasında ABD ve Fransa’nın BM Güvenlik Konseyi nezdinde Suriye’ye Lübnan’daki askeri birliklerinin geri çekilmesi yönünde yapmış oldukları baskı sonucunda, Suriye askeri birliklerini geri çekmiştir. Ayrıca, siyasi reformlar yönünde yapılan değişikliklerin kapsamının, Hariri suikastı sonrasında, ABD ve öteki dış baskılar sonucunda genişletilmesi dikkat çekicidir.

SONUÇ

Konuyu özetleyecek olursak Suriye’nin içinde bulunduğu durumu gözümüzde canlandırılabilir hem doğudan gelen bir sorun var hem güneyden gelen bir sorun var hem de uluslararası alanda yapılan bir baskı var yani tam bir cenderenin içerisinde düşmüş gibi bir durumda. Suriye iç dinamikler kadar bu dışarıdan kaynaklı olgularda otoriterleşme eğiliminin sebeplerini anlamak bakımından önemlidir. Yani böylesi faktörlerin sonucu olarak Suriye’nin gündemi bu reformlarla, liberalizm düşüncesinden daha ziyade eskisi gibi güvenlik politikalarına doğru kaymak durumunda kalacaktır.

SURİYE’DE ALEVİLERİN YERİ

Suriye toplumunu ele alacak olursak özellikle Esad yönetimini bir alevi diktatörlüğü olarak tanımlanması

noktasında Suriye toplumunda Alevilerin yeri şöyledir. Suriye toplumunda müslümanların arasında Alevilerin oranı %25'tir Sünnilerin oranı ise %75'tir. Türkiye'nin Suriye politikasının temelinde ise şu vardır Suriye devleti halkından kopuk ve halkın sadece %25'lik kesimi yani sadece alevi kesiminin desteği var ve bir alevi diktatörlüğü olduğu düşüncesi hakim evet gerçekten böyle bir devlet olsaydı 6 yıl boyunca eğer teslim olmamışsa yani iktidar açısından söylüyorum o zaman bu düşünce yanlıştır. Gerçektende analiz ettiğimizde Suriye'de Esad rejimi önemli ölçüde Sünni bir taban üzerine kurulu yani Alevilerin oranı hem askerler arasında hem de sivil bürokrasi arasında Sünnilerden çok az Suriye ordusundaki Sünni oranı en az %70 yani Alevilerden kurulu bir ordusu yok veya sivil bürokraside Alevilerin nüfuslarına oranla temsilileri belki biraz daha fazla olabilir ama yinede net bir şekilde Sünnilerin ağırlığında. Bakıldığında Beşar Esad'ın eşi Esmâ Esad'da Sünni bu önemli bir ayrıntıdır. Veya aleviler ekonomik yönden toplumun en alt kesimini oluşturmaktalar bürokraside veya askeriyede görev almıyorsa yaşam koşulları son derece kötüdür, veya diyanette Hristiyanların ve Sünnilerin temsilcisi varken Alevilerin yok bu önemli bir ayrıntı bu şu bağlamda önemli eğer aleviler kendi dinsel değerlerine yönelik bir kurum kurmak istiyorlarsa cem evi gibi vb. diyanet işleri başkanlığından finansman desteği alamıyorlar çünkü temsilileri yok yani tanınmıyorlar zaten bu yüzden cem evi denen bir kavram yok veya okullarda din kültürü derslerinde Sünni müfredat geçerli hatta şunu da söylemek lazım Alevileri hor gören içerikli kitaplar Suriye piyasasında rahatlıkla satılmaktadır.

SONUÇ

Buradan ulaştığım sonuç şu demek ki rejim Türkiye'nin en başta öngördüğü gibi salt bir alevi diktatörlüğü değil yine büyük oranda Sünni tabana dayalı ve Sünnilerinde önemli derecede desteğini alan bir iktidar burada iyidir ya da kötüdür diye tartışmıyorum ama şunu görüyoruz ki Esad yönetimi sadece Alevilerin değil Sünnilerinde önemli bir kısmının desteğini almış eğer bu şekilde olmasaydı zaten bu iktidarın çok daha kısa bir süre içerisinde çökmesi beklenirdi ama hem ülke içinde Esad yönetimini bir şekilde itibarının Sünni grup içerisinde de olması ve Sünni kesimin devletin en önemli kademelerinde de görev alabilmesi bu bakımdan dengeleyici bir unsur olmuş Alevilerde Esad ailesinin yakını olan küçük bir azınlık dışında Suriye toplumunda daha alt kategorideki bir unsur olma noktasında kendisini göstermiştir.

KAYNAKÇA

TAŞTEKİN, Fehim (2012). Suriye: Yıkıl Git, Diren Kal!. İstanbul: İletişim yayınları

CLEVELAND, William L. (2008). Modern Ortadoğu Tarihi. Colorado: Westview Press

GÖK, Mahmut Yiğitcan. 2016-2017 Ders Notları.

ORTADOĞU'DA GÜÇ DENGELERİ

ADA ÇİÇEK AKSOY

Ortadoğu'nun yakın tarihi, pek çoğu sonuçsuz biten ya da daha doğrusu yaşanan sorunlara kısa vadede çözüm üretmeyen çok sayıda çatışmayla doludur. Bölge devletleri arasında bazıları ikili bazıları çok taraflı olan devletlerarası çatışmalar ve savaşların yerini zaman zaman bölge ülkeleri arasında bir vekâleten savaş dönüştüren iç savaşlar almıştır. Ancak her bir örnek yeni sorun alanları üretmiş, geçmişten kalan sorunlara çözüm getirememiştir. Uluslararası ilişkiler literatüründe savaşa yatkınlık derecesinde en üst sıralarda yer alan bölgelerden birisi olan Ortadoğu'da neredeyse birkaç yıl aralıklarla yeni savaş, çatışma, isyan ve iç savaş deneyimleri yaşanmaya başlamıştır. Bu eğilimin Soğuk Savaş döneminde de sürdüğü ancak iki kutuplu sistemin yıkılmasından sonra daha sık kendisini gösterdiği söylenebilir.

Son yıllarda Ortadoğu'da yaşanan hızlı değişim, bölgenin 2003'ten beri yaşadığı kökten değişim sürecinin içinde yeni bir tıkanıklık noktasına ulaşmıştır. Ortadoğu'da I. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra tam anlamıyla yerleşen bölgesel ilişkiler, 1950 ve 60'lı yıllarda birçok Arap ülkesinde yaşanan devrimlerle kendi içinde kırılmalar yaşamıştır. Bu kırılmalardan sonra bölgedeki ittifaklar her seferinde yeniden değişmiş ve çoğunlukla küçük ya da bölgesel çaplı çatışmalar, iç savaşlar ya da darbe-karşı darbe girişimleriyle sonuçlanmıştır. 1948'de İsrail'in kurulmasının ardından aralıklarla tekrarlanan Arap İsrail Savaşları, 1950'li yıllarda Mısır, Irak, Libya gibi devletlerdeki devrimlerden sonra diğer Arap ülkelerinde gerçekleşen darbe/karşı darbe (devrim/karşı devrim) süreçleri, 1979'da İran İslam Devrimi'nden sonra İran-İrak Savaşı ve Suudi Arabistan'daki karışıklıklar ve son olarak 2003'te Irak'ın işgalinden sonra 2006 yılında gerçekleşen İsrail-Hizbullah çatışması bu olaylara örnek olarak gösterilebilir. Özellikle günümüz Ortadoğu'sunda 2003 sonrasında yaşanmaya başlayan değişim sürecinin hala tamamlandığı söylenemez. Irak'ın askeri ve siyasi olarak eski gücünü yitirmesi bölgedeki güç dengesinin "Sünni-Şii" ekseninde yeniden tanımlanmaya başlamasına neden olmuştur. İran'ın Irak'taki etkisini her geçen gün artırması, Hizbullah ve Hamas gibi devlet dışı aktörler yoluyla hem Arap-İsrail Barış sürecinin yönlendirilmesinde kritik bir rol oynamaya başlaması hem de Doğu Akdeniz'de ihmal edilemeyecek bir güç olarak belirmesi, Suriye'nin istikrarı ve Irak'ta oynadığı rol nedeniyle bölgede fiziki gücünün üzerinde bir etkinlik sağlaması 2005'ten itibaren "Şii Eksen" tartışmasının alevlenmesine neden olmuştur. Şii Ekseninde sayılan aktörlerin tamamının "Şii" olmamasına rağmen temelde İran'ın bölgedeki gücüne destek sağlaması "Sünni" olarak tanımlanan ve ortak paydaları statükonun devamı olan bir dizi devletin (Suudi Arabistan, Mısır, Ürdün, Katar...) işbirliğini ortaya çıkıştır.

ARAP BAHARI VE SURİYE İÇ SAVAŞI

Son yıllarda Ortadoğu'da yaşanan hızlı değişim, bölgenin 2003'ten beri yaşadığı kökten değişim sürecinin içinde yeni bir tıkanıklık noktasına ulaşmıştır. Ortadoğu'da I. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra tam anlamıyla yerleşen bölgesel ilişkiler, 1950 ve 60'lı yıllarda birçok Arap ülkesinde yaşanan devrimlerle kendi içinde kırılmalar yaşamıştır. Bu kırılmalardan sonra bölgedeki ittifaklar her seferinde yeniden değişmiş ve çoğunlukla küçük ya da bölgesel çaplı çatışmalar, iç savaşlar ya da darbe-karşı darbe girişimleriyle sonuçlanmıştır. 1948'de İsrail'in kurulmasının ardından aralıklarla tekrarlanan Arap İsrail Savaşları, 1950'li yıllarda Mısır, Irak, Libya gibi devletlerdeki devrimlerden sonra diğer Arap ülkelerinde gerçekleşen darbe/karşı darbe (devrim/karşı devrim) süreçleri, 1979'da İran İslam Devrimi'nden sonra İran-İrak Savaşı ve Suudi Arabistan'daki karışıklıklar ve son olarak 2003'te Irak'ın işgalinden sonra 2006 yılında gerçekleşen İsrail-Hizbullah çatışması bu olaylara örnek olarak gösterilebilir. Özellikle günümüz Ortadoğu'sunda 2003 sonrasında yaşanmaya başlayan değişim sürecinin hala tamamlandığı söylenemez. Irak'ın askeri ve siyasi olarak eski gücünü yitirmesi bölgedeki güç dengesinin "Sünni-Şii" ekseninde yeniden tanımlanmaya başlamasına neden olmuştur. İran'ın Irak'taki etkisini her geçen gün artırması, Hizbullah ve Hamas gibi devlet dışı aktörler yoluyla hem Arap-İsrail Barış sürecinin yönlendirilmesinde kritik bir rol oynamaya başlaması hem de Doğu Akdeniz'de ihmal edilemeyecek bir güç olarak belirmesi, Suriye'nin istikrarı ve Irak'ta oynadığı rol nedeniyle bölgede fiziki gücünün üzerinde bir etkinlik sağlaması 2005'ten itibaren "Şii Eksen" tartışmasının alevlenmesine neden olmuştur. Şii Ekseninde sayılan aktörlerin tamamının "Şii" olmamasına rağmen temelde İran'ın bölgedeki gücüne destek sağlaması "Sünni" olarak tanımlanan ve

ortak paydaları statükonun devamı olan bir dizi devletin (Suudi Arabistan, Mısır, Ürdün, Katar...) işbirliğini ortaya çıkmıştır.

Arap Baharı 17 Aralık 2010'da Tunus'ta bir gencin kendini yakması ile başlamış ve domino etkisi yaratmıştır. Tunus'un ardından Mısır, Libya, Suriye, Bahreyn, Ürdün, Yemen gibi ülkeler Arap baharından etkilenmiştir. Bu ülkeler arasında Suriye en kritik ülke konumuna gelmiştir. Ayaklanmalar ile başlayan çatışmalar çok taraflılık kazanmış, bölge ülkeleri ve küresel güçler arasında bir mücadele alanına dönüşmüştür. Suriye İç Savaşı uluslararası toplumu ve devletleri iki kutba ayırmıştır. Bir yanda Esad rejimini destekleyen; Rusya, Çin, İran ve Hizbullah diğer yanda ise; Rejim Karşısı güçleri destekleyen ABD, Avrupa Birliği, Suudi Arabistan, İsrail, Katar, Türkiye gibi devletler ve devlet dışı aktörler yer almıştır. Suriye İç Savaşı Ortadoğu'da güç dengelerinin değişimine ve yeni uluslararası aktörlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Binlerce insan yaşamını yitirmiş ve milyonlarca insan yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmıştır. Mart 2011'de başlayan savaş bugün hala etkisini devam ettirmektedir.

ORTADOĞU ÜLKELERİNİN SURIYE İÇ SAVAŞI'NA ETKİSİ

Buradan ulaştığım sonuç şu demek ki rejim Türkiye'nin en başta öngördüğü gibi salt bir alevi diktatörlüğü Suriye İç Savaşı'nda Ortadoğu'daki güçlerin etkisi onların hem ideolojik hem siyasi çıkarlarına göre şekillenmiştir. İran bölgedeki en önemli müttefikini ve Doğu Akdeniz'e geçişteki en önemli anahtarını muhafaza etmek istemiştir. Savaş başladığından beri çizgisini değiştirmemiş ve Esad Rejiminin ayakta kalmasını sağlamaya çalışmıştır. IŞİD'in ortaya çıkması İran için çok büyük tehdit oluşturmuş ve 2014 yılı ile birlikte önlemleri ve desteği güçlendirmiştir. Öte yandan İsrail'e karşı mücadelede Suriye kaybedilmemesi gereken önemli bir değer niteliğindedir. Arap Baharı belirginleşen mezhepsel kutuplaşmada Şii gücünün devamlılığı Suriye rejiminin devamlılığını gerektirmekte ve bu noktada hayati bir misyon üstlenmektedir. Suriye bölgedeki özellikle Irak'taki Şiiler için önemli bir dayanak oluşturmaktadır. Bu sebeplerle birlikte Suriye'nin devamlılığı bir yandan İran'ın batıya karşı kazandığı önemli bir zafer olacaktır.

İki ülke ilişkilerinin stratejik temelleri Suriye'nin neden İran'ın Orta Doğu stratejisinde merkezi konuma sahip olduğunu açıklamaktadır. İran, bölgesel stratejisini Irak, Lübnan, Suriye ve Körfez Şiilerini kapsayan bir "Şii hilal" projesiyle ikame etmeye çalışmaktadır. İran, Suriye üzerinden Lübnan'a nüfuz etmekte, Hizbullah ve Hamas'la ilişki kurmakta ve böylelikle Körfez'deki ağırlığının yanı sıra Orta Doğu siyasetinin temel meselelerinde de denklemde yer almaya gayret etmektedir. İran savunma stratejisini, caydırıcılık esaslı üzerinden düşmanın sınırlar dışında karşılanması şeklinde kurmaktadır. Bu stratejide Suriye'nin önemli bir yeri vardır. İran, coğrafi imkânlarını kullandığı Suriye sayesinde İsrail-Filistin ihtilafındaki dinamikleri etkileyerek ve ABD-İsrail'e karşı "direniş hattı" gibi bir söylem inşa ederek kendi rejimini muhafaza etmekte ve bölge halkları nazarında itibar edinmektedir. İran, Suriye'ye silah, mühimmat ve teknik teçhizat tedarik etmektedir. İranlı uzmanlar rejim karşıtı gösterilerin ortaya çıkmasından sonra Esad rejimine bağlı güvenlik güçlerine muhaliflerin gösterileri düzenlemek için kullandıkları iletişim sistemlerinin izlenmesine imkân tanıyan teknik yardım sağlamıştır. Suriye'deki muhalefet hareketinin kitlesel yürüyüşlerden silahlı isyan hareketine dönüşmesiyle Tahran'ın Esad rejimine sağladığı destek de artmıştır. İran, Suriye'ye silah sistemleri sevk etmiş, Esad iktidarına bağlı güvenlik birimlerine teknik destek sağlamış ve Suriye'ye İran Devrim Muhafızlarına bağlı küçük birlikler göndermiştir. İran'ın telkiniyle Hizbullah militanları da Suriye krizine Esad rejimi lehinde müdahil olmuştur.

Körfez ülkeleri ise Suriye Savaşı'nda muhalif grupları desteklemiş ve kendilerine daha yakın bir yönetimin kurulmasını istemişlerdir. Özellikle Suudi Arabistan bölgedeki en güçlü rakibi İran'a karşı zafer kazanabilmesi onun direniş hattının kırılması ile gerçekleşecekti. Bu noktada Suriye'de Esad Rejiminin yıkılması, kendilerine ve batıya karşı ılımlı yeni bir hükümetin kurulması ve azınlıkta olan Alevilerin değil çoğunlukta olan Sünnilerin yönetime gelerek Sünni bloğunu güçlendirmeyi hedeflemişlerdir. Aynı zamanda İran'ın Suriye'deki etkisine karşılık Suudi Arabistan'da Yemen'de etkili olmaya başlamış ve Şii muhaliflere karşı rejimi korumuştur. Bugün IŞİD'in ortaya çıkışı ve Suudi Arabistan'daki yönetim değişikliği ile beraber dış politikaları daha dengeli bir haldedir.

Irak 2003'teki askeri müdahale sonrasında bölgedeki etkinliğini kaybetmiş ve ülke bütünlüğünü kaybetme yoluna girmiştir. Zenginliği ve gücü eksilen Irak yeniden toparlanma girişiminde bulunmuş ancak bu o kadar kolay olmamıştır. Kuzey'de bir Kürt devleti kurulmuştur. Böyle bir ortamda radikal İslam kuvvetlenmiştir. Suriye'de çıkan savaşla birlikte güçlenen Radikal İslam açıkça gözler önüne serilmiş ve IŞİD doğmuştur.

Hem Irak hem de Suriye üzerinde hak iddia etmeye başlamıştır. Irak'ta olanların Suriye'de de olması beklenmiş hem Radikal İslamcılar hem de Kuzeyde bir Kürt koridoru oluşturmaya çalışan YPG güçleri savaşa doğrudan dahil olmuştur. 2003 müdahalesi ve Saddam Hüseyin rejiminin çökmesi ile yönetime Kürtler ve Şiiler geçmeye başlamıştır. Bu durum Iraklı Sünnilerde dışlanmışlık hissi yaratmıştır. Suriye'deki savaşla adını tüm dünyaya tanıtan IŞİD'e Irak'ın önde gelen ailelerinden Saddam Hüseyin'in ailesi mal varlığını bağışlamış ve finansal desteği sağlayacağını açıklamıştır. 2003 sonrası Irak'ta ortaya çıkan radikal İslamcılar ve baskınlaşan Kürtler Suriye krizinden faydalanarak genişleme alanı bulmaya çalışmıştır. Suriye'nin kuzeyini Irak'ın kuzeyi ile birleştirerek bir koridor oluşturmaya çalışan Kürtler bu koridorla Akdeniz'e açılmayı planlamaktadır. Bu noktada Türkiye'nin güneyi de amaçlar çerçevesinde önemli derecede tehdit altındadır. IŞİD ise hem Irak hem de Suriye de hakimiyet kurarak petrol akışını kontrol etmeyi ve "gerçek İslam kurallarının koruyucusu" olmayı kendine görev edinmiştir. Bu bağlamda Suriye'de parçalanmalar hem etnik hem mezhepsel hem de çıkarlara göre değişim arz etmektedir. Bugün özellikle IŞİD tehdidinde karşı uluslararası toplum ortak güvenlik kaygısı yaşamaktadır.

İsrail Suriye İç Savaş'ında doğrudan dahil olmasa bile söylemleri, yönlendirmeleri ile açıkça taraf olmaktadır. İsrail için Suriye'nin bölgede etkinliğini kaybetmesi ve Esad rejiminin düşmesi onun birincil güvenliği için gerekli olan bir durumdur. Bölgede çok sayıda Müslüman ülke ile savaşmış ancak zamanla ilişkiler karşılıklı hoşgörü ve iş birliği doğrultusunda kimi zaman alenen kimi zaman gizliden yürütülmüştür. Ancak iki devlet İsrail için büyük tehdit sayılmaktadır; İran ve Suriye. İran özellikle İran Devrimi'nden sonra İsrail ve ABD'yi kendine düşman seçti. Suriye ise İsrail'e karşı iki gücü Hamas ve Hizbullah'ı destekledi. Suriye'de eğitim destek ve konuşlanma imkanı tanındı. 2006 yılında İsrail'in Hizbullah'a karşı yenilmesi Ortadoğu'da dengeleri bir süre değiştirdi. İsrail'in hedefi Şii direniş hattının yıkılması yerine işbirliğine yakın bir hükümetin kurulmasıdır.

KAYNAKÇA

TAŞTEKİN, Fehim (2012). Suriye: Yıkıl Git Diren Kal!. İstanbul: İletişim Yayınları

ERKMEN, Serhat. "Ortadoğu'da Kilitlenen Güç Mücadelesi ve Yeni Çatışma Olasılığı." Ortadoğu Stratejik Araştırma Merkezi (OSAM) Nisan 2013-Cilt 5-Sayı: 52

ORTADOĞU BAĞLAMINDA DOĞAL GAZ BORU HATLARI: PLANLAR VE BEKLENTİLER

GÖKBERK KUZGUNKAYA

ARAP BAHARI VE SURİYE İÇ SAVAŞI

2011 yılından günümüze Suriye’de yaşanan ve iç savaş boyutuna ulaşan çatışmalar çeşitli kay-naklarca başlangıçta Arap Baharı olarak adlandırılan demokratikleşme hareketlerinin devamı olarak ifade edilmişti. Ancak günümüzde yaşanan olaylar ve gelişmeler sonrası bölge ülkeleri ve kimi küresel güçler çok bileşenli, çoğunlukla karşıt nedenlerle müdahil oldukları Suriye merkezli bir çıkar çatışmasının varlığı genel bir kanaate dönüşmüştür. Bu bağlamda yaşanan süreç, çatışmaların doğrudan ve dolaylı aktörlerinin amaç ve konumları gereği farklı değerler-dirmelere eşlik etmeye başlamıştır. Bölgenin sahip olduğu, dünyanın en önemli enerji kaynak-larından olan petrol ve doğalgaz kaynaklarının güvenliğinin sağlanmasının yanında bu kaynak-ların hangi güzergâh üzerinden batılı ülkelere ulaştırılacağı önem arz etmektedir. Söz konusu durumla ilgili farklı senaryolar olmakla birlikte başlıca neden salt enerji kaynaklarının hangi yollarla Batı’ya aktarılması, siyasal yansıma ve sonuçları ile birlikte ekonomiye kazandırılması değil. Ne var ki bu gerçeklik Suriye krizini yine de enerji savaşlarının bir parçası olmaktan tü-müyle soyutlamıyor. Bu varsayımları daha net açıklayabilmek için birinci enerji kaynaklarından olan petrol ve doğalgazın, dünyada ve Ortadoğu Bölgesindeki önemi üzerinde durulup sonra-sında enerjinin kaynaklarının ulaşımı konusunda planlanmış doğalgaz boru hatlarının önemi belirtilecektir.

Bilgi, görüş ve eleştirilerinize sunulan bu çalışma, bölgesel bir kriz olarak başlayıp sonrasında giderek küre-sel bir kimlik kazanan Suriye iç savaşını farklı bir perspektiften görmeye yardımcı olacaktır.

ENERJİ ÇIKMAZINDA SURİYE

Çalışmanın genel içeriğini Suriye’de yaşanan olayların açıklanmayan nedenlerinden birisi ola-rak düşünü-len enerji nakil hatlarından biri olan Katar-Türkiye doğalgaz boru hattı ve İslami boru hattı üzerinde durula-caktır. Gerçekleştirilemeyen sadece tasarlanmış bir proje olarak kalan Katar-Türkiye doğalgaz boru hattı ve İslami boru hattının Suriye’de ki iç savaş ile ilgili bağlantısı ortaya koyulacaktır.

Suriye iç savaşı başlamadan önce bölgede Ortadoğu’dan Avrupa’ya doğalgaz taşımayı hedef-leyen birkaç boru hattı projesi vardı. Dikkatlerinizi fazla üzerinde durulmayan iki projeye çek-mek istiyorum. Bu pro-jelerden ilki Katar-Türkiye doğalgaz boru hattı projesi. Planlanmış olan bu proje ile Katar’ın sahip olduğu enerji, boru hatları ile Katar-Suudi Arabistan-Ürdün-Suriye güzergâhı izlenerek Türkiye üzerinden Avru-pa’ya taşınacaktır.

Üzerinde önemle durulması gereken ikinci proje ise İran’ın Körfez’de bulunan Güney Pars doğalgaz rezervinin, İran’ın Körfez kenti Asaluyeh’ten başlayan ve Irak bölgesine ulaştıktan sonra Suriye’nin Akdeniz’deki limanı Tartus’dan Avrupa pazarına ulaşması planlanmaktadır. (İslami boru hattı projesi) Bu iki Proje’nin birbirleriyle yarıştığı açıkça ortadadır.

Dikkatlerinizden kaçmadığını düşünerek planlanmış olan iki doğal gaz boru hattı projesinin de günümüzde askeri bir çatışma alanı olan Suriye üzerinde kesiştiğini söyleyebilirim. Bu çalışma-da doğalgaz boru hattı projelerinin Suriye’de yaşanan askeri çatışmayla nasıl bağlantılı olduğu-nu göstermek istiyorum.

Bu projelerin her ikisi de çok zengin kaynaklara sahip olan ülkeler üzerinde planlanmışlardır. Dünya doğal gaz üretim miktarına bakıldığında, 177,2 milyar m³ olan Katar, gaz rezervleri açısı-ndan listenin başında ve 172,6 milyar m³ olan İran ikinci sırada yer alıyor. 2014 yılında yapılan bazı araştırmalara göre bu rezervler yaklaşık 100 yıl kullanılabilir. Bölgedeki ülkeler mevcut kaynakları kullanarak ekonomilerini yükseltmeyi amaçlıyorlar.

İlk olarak planlanan Katar-Türkiye doğalgaz boru hattı Katar tarafından 2009'da önerilen bir projeydi. Boru hattının uzunluğunun toplam 2900 km olacağı ve yıllık kapasitenin 20 milyar m3 olacağı planlandı. Bu boru hattının, Türkiye'nin transit ülkelerden biri olma arzusunu tatmin edeceği düşünülmektedir. Ancak Esad bu projeyi reddetti ve 2011'de İran'la Suriye üzerinden gaz aktaran "İslami bir boru hattı" yürütmek için 2011'de Irak ve İran'la anlaşma yaptı. Konuya biraz daha derinlik kazandırılarak bakılacak olursa bu iki boru hattı arasındaki rekabetin arka-sında Ortadoğu'daki Şii ve Sünni Müslümanlar arasındaki rekabeti açıkça göreceğiz. İslami boru hattı geçiş güzergâhları göz önünde bulundurularak Şiilerin çıkarlarına hizmet eden bir boru hattı olarak görülüyor.

(İran-İrak-Suriye doğalgaz boru hattı) Her şeyden önce baktığımızda projenin Şii ağırlıklı nüfu-sun bulunduğu alandan başlaması (İran), Şii nüfusun olduğu bölgede devam etmesi (Irak) ve Şii kontrolünde bulunan Suriye bölgesinden Avrupa'ya taşınması planlanmaktadır.

Diğer bir proje olan Katar-Türkiye boru hattının planlanmış güzergâhları dikkate alınırrsa, Katar, Suudi Arabistan, Ürdün, Suriye ve Türkiye gibi Sünni ülkeleri birbirine bağladığı görülecektir.

Bu sebepler çerçevesinde, Suriye yönetiminde söz sahibi olan Şii Esad rejiminin, Sünni ülke-lerin paydala-rında birleşen bir proje olan 'Katar-Türkiye boru hattı' projesinin reddetmesi Suri-ye savaşının ardındaki bir neden olarak görülüyor.

Bu fikrimi desteklemek için Amerikan askeri yetkilisinin görüşlerine başvurmak isterim. Silahlı Kuvvetler dergisinde (Armed Forces Journal) yazan Binbaşı Rob Taylor, Suriye iç savaşının aslında Suudi Arabistan, Katar ve Türkiye'nin Esad'ı yok edip, Suriye'yi kontrol etmek ve kendi boru hatlarını Türkiye üzerinden yö-netebilmek amacıyla gerçekleştirdikleri enerji arzının kont-rolü üzerindeki bir boru hattı savaşı olduğunu belirtti.

Rob Taylor; ' Suudi Arabistan ve Katar'ın yanı sıra El-Kaide ve diğer gruplar da, Esad'ı istifaya zorlamak ve umutla bekledikleri Şam'daki Sünni fethinden çıkar sağlamak için manevralar yapıyorlar. Bunu yapı-parak, 'yeni' Suriye hükümeti üzerinde kontrol payı kazanmayı ve boru hattı zenginliklerinden bir pay almayı umuyorlar.' Açıkça anlaşılabilceği gibi, bu savaşın Şii ve Sünni boru hattı projeleri arasındaki rekabetin bir sonucu olarak patlak verdiğini gösteriyor.

Şuana kadar körfez ülkeleri Suriye'deki istikrarı bozmak için muhalif güçleri silahlandırarak İslami boru hat-tının benimsenmesine şiddetli bir şekilde karşı çıkmıştır. Örneğin Katar, 2011 ve 2013 yılları arasında Esad karşıtı isyancı gruplara 3 milyar doların üzerinde para sağladı.

ABD raporlarından biri Suudi ve İsrail istihbarat teşkilatlarının, Esad'ın Katar boru hattını red-dettiği anda Suriye'de iş birliği yapmayan Beşer Esad'ı devirmeyi amaçlayan Sünni ayaklanma-nın gerçekleştiğini belirt-tiğini savunuyor.

Wikileaks'e göre, 2009'da Beşer Esad'ın Katar boru hattını reddetmesinden kısa süre sonra CIA, Suriye'deki muhalif gruplara fon sağlamaya başladı. Ve 2011'de yeni İslami boru hattı kabul edildiğinde Suriye'de Arap Baharı olayları gerçekleşti ve daha sonra iç savaşa dönüştü.

Daha önce de belirttiğim gibi, Suriye iç savaşı sadece iç çatışma değil. Birçok bölgesel gücü içerir. Suriye Devlet Başkanı Beşer Esad'a karşı çıkan ülkeler İsrail, Ürdün, Türkiye, Katar ve belki de en önemlisi Suudi Arabistan'dır. Bu noktada, uluslararası ortamda enerji kaynaklarının kontrolü aşamasında gerçekleşen Suri-ye krizine yönelik komşu ülkelerin attığı adımlar konu-sunda iki soru önerilebilir. İlk olarak Rusya'nın, Suriye krizi ile olan ilgisi nedir?

Bazı araştırmacılar, Esad'ın Katar-Türkiye boru hattını reddetme kararının Şam'daki Rus etkisi-nin bir so-nucu olduğunu ve Putin'in Avrupa'daki Rus gaz pazarlarını korumak istediği için Rus-ya'nın Suriye'de as-keri harekâtlara girdiğini söylüyorlar. Ve biliyoruz ki Rusya ekonomisi enerji ihracatına dayanıyor. 2015 yılı Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü'nün (OPEC) yıllık istatistik bül-tenini verilerine göre en fazla doğalgaz ihraç eden ülke, 196 milyar metreküple Rusya oldu. En önemli sebebin bu durum olmadığını belirterek, Rusya'nın bu enerji ihracatındaki uluslararası payını düşürmemek için Suriye iç savaşına müdahil olduğu söylemek mümkündür.

Enerji bağlamında açıklanmaya çalışılacak diğer bir soru ise, Türkiye'nin bu kadar yoğun bir krize niçin mü-

dahil olduğu sorusudur. Öncelikle konu hakkında şunu söylemek mümkün; Tür-kiye'nin doğalgaz açısından tek bir ülkeye bağımlı kalmama isteği stratejik planları arasında mevcut durumdadır.

Ayrıca Türkiye'de kullanılan gazın % 50'den fazlası Rusya'dan ithal edilmektedir. Planlanmış Katar-Türkiye doğal gaz boru hattı projesi ile belli bir ölçüde tek ülkeye olan enerji bağımlılığı azalabilir. Bu durum Rus doğalgaz fiyatlarında düşüşe neden olabilir. Böyle bir sürecin işlerlik kazanmasının Türkiye için olumlu gelişmelere kapı aralayacağı söylenebilirken, enerji ihracat değerlerinin yüksek olduğu ülkelerde aynı durum söz konusu değildir. Elbette Rusya böyle bir projenin hayata geçirilmesi ile olumsuz bir durumla karşı karşıya kalmak istemiyor. Yaptığı mü-dahaleler ile Esad rejimini destekleyerek Suriye iç savaşına müdahil oluyor.

Dünyada artan nüfus ve gelişen teknolojiye bağlı olarak, enerji ihtiyacı giderek büyüyecektir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin enerjinin tüketiminde farklı yaklaşımlar söz konusu olacaktır. Küresel hâkimiyet ekonomik büyümeye, ekonomik büyümede enerji kaynaklarına bağlı olduğundan enerjinin kullanımına yönelik hızlı değişim politik ve askeri açıdan yaşanmaya devam edecektir. Bahsi geçen durumla ilgili olarak Dünyada enerji kaynaklarının eşit olmayan dağılımı ve paylaşımı dikkate alınarak politik olaylar ve güncel sorunlar hakkında bazı çıkarım-larda bulunmak mümkün olacaktır. Bu bağlamda Ortadoğu bölgesinde 6 yıldır yaşanan olayla-rın enerjinin taşınması yönünde örtülü bir payı olduğunu söylemek mümkündür. Yaşanan olayların giderek tartışılmasıyla son dönemde bu iç savaşa yönelik gündeme getirilen iki boru hattı projesinden kaynaklandığı ifade edilmektedir.

Enerji nakil projelerinin, özellikle Katar-Türkiye boru hattının ve bahsi geçen projenin karşıtı olarak ortaya atılan İslami Boru Hattının Suriye'deki askeri harekâta olan etkisi değerlendiril-miştir.

Orta Doğu ülkelerinde Sünni devletlerin çıkarlarını temsil eden Katar-Türkiye doğalgaz boru hattının reddedilmesi, Sünni grupları Esad'a karşı muhalif gruplara destek vermeye teşvik etti ve bu durum Suriye'deki iç Savaşı tetikleyen bir unsur oldu. Aynı zamanda planlanmış boru hatları büyük güçlerin çıkarları dâhilinde gelişme göstermiş ve Ortadoğu bölgesi enerjinin ve enerji naklinin kesişim noktası olmuştur. Sonuç olarak çalışmamı ROBERT F. KENNEDY, JR ' Why the Arabs don't want us in Syria ' yazısında belirttiği sözlerle sonlandırmak istiyorum.

"Suriye çatışmasının, kaynakların kontrolü üzerinde yürütülen ve 65 yıldır Ortadoğu'da verdi-ğimiz yığınla yasadışı ve ilan edilmemiş petrol savaşından ayrılamaz nitelikte bir savaş olduğu-nu kabul etmemiz gerekir. Ve bu çatışmayı bir boru hattı üzerine yürütülen bir vekâlet savaşı olarak gördüğümüz zaman olaylar anlaşılabilir hale gelir."

KAYNAKÇA

BP, (2014). Statistical Review of World Energy June 2014.

OPEC Annual Statistical Bulletin (2015), <http://www.opec.org/>

ÇİFTÇİOĞLU, Çetin (2015). "Enerji Savaşları Ve Suriye", Başkent Üniversitesi Stratejik araştırmalar Merkezi, Başkent Üniversitesi Basın Yayın Ve Halkla İlişkiler Bürosu, 2015, Ankara.

BAYRAÇ, Naci (2009). "Küresel Enerji Politikaları ve Türkiye: Petrol ve Doğal gaz Kaynakları Açısından Bir Karşılaştırma", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 10, Sayı:1, 2009, Eskişehir.

ETKB, (2015). "2015-2019 STRATEJİK PLANI", 2015, Ankara.

"Türkiye'nin Petrol ve Doğalgaz İthal Ettiği Ülkeler (2015 Ekim Dönemi)".

<http://www.enerjiatlası.com>. 07.01.2016

TÜRKİYE SURİYE KRİZİ

TUĞÇE HAN

GİRİŞ

Mart 2011-Mayıs 2012 arasında Türkiye'nin Suriye politikasını genel hatlarıyla: a)Anayasal reformlar için Esad yönetimine baskı b)Muhafif grupları tek çatı altında toplama ve uluslararası yaptırım arayışları c) BM temelindeki çözüm arayışlarına (Annan Planı) dönüş, olarak 3 döneme ayırmak mümkündür. Halk ayaklanmasının başladığı 2011 yılı Mart- Ağustos dönemin de Suriye'nin sadık müttefiki olan Türkiye Beşar Esad rejiminin memnuniyetsizliklerini gidermeye yönelik reformlar yapmaya ikna etmek konusunda başarılı olamadı. Türkiye bu dönemde Suriye ile olan ilişkilerinde kaçınılmaktaydı çünkü iki ülke arasındaki önemli ticari ilişkilerin ötesinde Suriye Türk ekonomisinin Mısır, Ürdün ve Körfez ülkeleri başta olmak üzere bölgenin diğer ülkelerine açılan kapısıydı. O dönemde Ankara'nın ve Recep Tayyip Erdoğan'ın çabalarına rağmen Beşar Esad'a söz geçmediği görülmektedir. Bunun sonucunda Türkiye'nin Suriye muhalefetini desteklemekten başka çaresi kalmıyor. Türkiye "yanı başımızdaki insanlık dramına sessiz kalamayız" söylemini sürdürse bile, izlenen politikalar, Başbakan Erdoğan'ın sözlerinde ifadesini bulduğu gibi "Suriye bizim için bir dış mesele değil, iç meseledir" den "Annan Planı Suriye için fırsattır" a dönüşmüştür. Bu dönüşümün öncelikli nedeni Arap Baharı ile Ortadoğu'da büyük bir ivme yakalayan Türkiye'nin Suriye krizinde bölgesel gücünün sınırlarını ve Ortadoğu'daki devrim taleplerini yönlendirme kapasitesini test etmesi ve sonuçta bölgesel aktörlerle ilişkilerini gözden geçirme ihtiyacı duymuş olmasıdır.

Türkiye'nin Ortadoğu'da AB benzeri birlikler oluşturma ve bölge ülkelerine lider olma isteği Suriye Krizi nedeniyle büyük yara almıştır. Bölge ülkeleri Suriye Krizi'nde iki cepheye ayrılmıştır. Bilindiği üzere, Suriye krizinde, Türkiye, Suudi Arabistan, Katar ve Ürdün'ün yer aldığı Sünni-Selefi ve "Batı yanlısı" eksen BAAS rejiminin değişmesi; İran, Rusya, Irak ve Lübnan'ın yer aldığı Şii ve "Batı karşıtı" eksen ise devamı yönünde aktif çaba göstermiştir. Yaratmaya çalıştığı Yeni Osmanlılık söylemini uygulayamayan Türkiye'nin bu durumu Osmanlı'nın duraklama dönemine benzetilmektedir. 2011 yılında Suriye'nin hava sahasını ihlal eden bir Türk uçağını düşürmesi ile Türkiye'nin Şam rejimi muhalifleri destekçileri yanında en önlere yerini almasına neden oluyor. Böylelikle Ankara'nın desteği alınarak Suriyeli muhalifler Suriye Ulusal Konseyi'ni (SUK) Türkiye de kuruyor, merkezi Hatay. Ankara'nın Suriye'deki Beşar Esad rejiminin devrilmesinin beklediği gibi sonuçlanmaması rejimin direnci, muhaliflerin rolünü aktif uygulayamaması ve bölgesel aktörlerin bölge üzerindeki rolünün doğru bir şekilde analiz edilmemesinden kaynaklanmaktadır.

Arap baharının yaşandığı Tunus, Libya, Mısır otokratik rejimlerin alaşağı edildiği bir arka planda Beşir'in bu mantıksız inadı Suriye'nin zayıflamasında ve rejimin biraz daha sona yaklaşmasından başka bir sonuç olmadı. Ayaklanmalar başladığında Şam'ın amacı muhtemelen bu ittifaki Türkiye'ye karşı ama onun da ötesinde kendi Kürt ya da Arap muhaliflerine karşı kullanmak idi.

Nitekim PYD güçlerinin Suriye rejimine desteği, özellikle diğer Kürt oluşumlarının çatışmaya taraf olmasını engellemek şeklinde oldu. PKK Beşir Esad' a destek veriyor, bu desteğin iki amacı var. İlki, Ankara' ya tavrını yumuşatarak Türkiye deki Kürtlere yeni haklar tanınmasını ve onların geleceğin Suriye'sinde daha iyi bir statüye sahip olmasını sağlamak. Kürtler buna tepki gösteriyor, (SUK) Suriye Ulusal Konseyi toplantılarını boykot ederek kendi mercilerini oluşturuyorlar.

Türkiye için olabilecek en kötü senaryo, Beşar'ı devirmek için Suriye muhalefetine verdiği desteğin istenmeyen bir bumerang etkisiyle 10 yıllardır Türkiye deki Kürtlerin talep ettiği siyasi ve kültürel hakları tanıyan bir özerk bölgenin Suriye de oluşmasına yol açması olacaktır. Ayrıca Suriye de bir Kürt özerk bölgesi olayı sadece Türkiye 'yi değil, ülkenin Kürt, Arap, Sünni ve Nusayri bölgelerine bölünmesinden endişe eden bütün bu ülkedeki muhalif güçlerini tedirgin ediyordu. Suriye de bir Kürt bölgesinin oluşması yüksek.

2012' nin Temmuzun da PYD militanları Kürt bölgelerinin kontrolünü eline geçirdi. (Afrin, Dorek, Kamışlı, Kobane, Amude) Türkler ister istemez Esad sonrasının yeni Suriye'sinde artık Kürtleri de hesaba katması gerekecekti. Bu olayların mezhep çatışmasına dönüp Türkiye'ye sığramasından korkuluyordu. 40 yılı aşkın bir süredir iktidarı elinde bulunduran Esad Ailesi, Ali figürünü inancın merkezine yerleştirmiş Şiiğin bir kolu olan alevi dinine mensuptur. Fakat halkının yüzde yetmişlik kısmı sünnidir yüzde yirmi beşi de alevidir.

ABD'nin Irak'ı işgaliyle güvenlik kaygıları artan Suriye Türkiye ile ilişkilerini güçlendirmeye çalışmıştır.

KRİZİN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

Türkiye-Suriye ilişkilerinin yakın geçmişine bakıldığında Hatay meselesi ve su sorununun öne çıktığı görülmektedir. 1990'lı yıllarda en önemli problem Hafız Esad rejiminin PKK terör örgütüne sağladığı destek olmuştur. ABD'nin Irak'ı işgaliyle güvenlik kaygıları artan ve Suriye, Türkiye ile ilişkilerini güçlendirmeye çalışmıştır. Beşar Esad iktidarı, Batı ile ilişkilerinde ve ekonomik kalkınma hedefi karşısın da Türkiye'nin desteğinin önemli olduğunu fark etmiştir. Türkiye-Suriye ilişkilerinin oldukça iyi düzeyde olduğu dönemde, Orta Doğu'da Arap uyanışı başlamıştır. Türkiye, Arap ülkelerinde demokratik ve ekonomik hak ve hürriyet talepleri ile ortaya çıkan halk hareketlerine destek vermiştir. Türk dış politikasının halk hareketleri lehindeki duruşu Suriye krizinde ise problemleri karşılaşmıştır. Suriye'deki muhalefet hareketinin Esad rejimine karşı sonuç alamaması, krizin iç savaş halini alarak bölgesel ve küresel bir anlaşmazlığa dönüşmesi Türkiye'yi güney sınırında ciddi bir sınavla karşı karşıya bırakmıştır. Kriz, Türkiye'nin güvenliğini tehdit etmekte, Ankara'nın bölge ülkeleriyle olan ilişkilerini, Orta Doğu'daki siyasi ve ekonomik alanlarda işbirliği süreçlerini olumsuz etkilemektedir.

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ve MİT Müsteşarı Hakan Fidan Şam'ı ziyaret etmiş, Beşar Esad'ı reformlara teşvik etmiştir. Suriye'de kitlesel gösterilerin yaygınlaşma gösterdiği 2011 yılında Türkiye diplomatik temsilciler göndermeyi sürdürerek Esad rejimini demokratikleşme doğrultusunda reformlar konusunda cesaretlendirmiştir. Ancak Türkiye'nin girişimleri Esad rejimi üzerinde etkili olmamış, Baas iktidarı ülkedeki halk hareketinin şiddetle bastırılması gerektiği yönünde ısrar etmiştir. Esad rejiminin ülkedeki Baas Partisinin iktidar tekeline son vermeye dönük somut bir adım atmaması, kitlesel halk gösterilerini silahlı kuvvet kullanarak bastırmaya yönelmesi ile Türkiye'nin tutumu değişmeye başlamıştır. Diplomatik girişimlerin ardından Esad rejiminin tutumunu ilk elden dinleyen ve rejimin ülkedeki halk hareketine bakışının değişmeyeceğini anlayan Türkiye, Şam yönetimiyle ilişkilerini askıya almıştır.

Suriye'deki muhalefet hareketinin ülke geneline yayılması ve silahlı bir ayaklanmaya dönüşmesi neticesinde ise Türkiye açıkça Esad rejimi aleyhinde tavır geliştirmiştir. Türkiye, Suriye'deki demokratikleşme sürecine dâhil olabilecekleri kanaatiyle muhalif unsurlarla da temas kurmuş, muhalefetin toplantılarına ev sahipliği yapmıştır Temmuz 2011 Özgür Suriye Ordusu kurulmuş, Suriye'deki yürüyüşler silahlı ayaklanma şeklini almıştır. Suriyeli muhaliflerin toplantıları neticesinde 2 Ekim 2011'de muhalefeti temsil edecek Suriye Ulusal Konseyi Burhan Galyon başkanlığında kurulmuştu. Türkiye böylece Suriye muhalefetinin tanınmasına tek çatı altında toplanmasına yardımcı olmuştur. Esad'ın silahlı kuvvete başvurması sonucunda Suriye de iç çatışma başlamıştır. 2012 yılının Ocak-Şubat döneminde Arap Birliği tarafından BM'ye taşınan Suriye krizinin küresel bir anlaşmazlığa dönüştüğü anlaşılmış, Türkiye bu süreçte Beşar Esad'ın iktidarı terk etmesi gerektiği yönündeki yaklaşımını sürdürmüştür. Ekonomik ilişkilerin kesintiye uğraması Suriye'deki krizin Türkiye'yi doğrudan etkilediğini göstermektedir. Suriye krizi beraberinde Türkiye'nin güneyinde bir sığınmacı sorunu doğurmuştur. Çatışmadan kaçan Suriye vatandaşları Lübnan, Türkiye, Ürdün, Irak'a sığınmıştır.

Suriye'deki iç savaş PKK/KCK terör örgütlerine destek kaynağı olmuştur. Suriye'nin kuzeyindeki otorite boşluğu ve Esad rejiminin Türkiye'ye karşı örgüte destek vermeye yönelmesi PKK/KCK' ya bölgede rahat hareket edebilme olanağı sağlamıştı. Esad rejimi terör örgütünü ülkenin kuzey ve kuzeydoğusundaki Kürtlerin muhalefete katılmasını engellemek amacıyla kullanmaktaydı", bu doğrultuda örgüte silah ve mühimmat sağlamaktadır. PKK/KCK da Esad rejiminin sağladığı himaye ile Suriye'nin kuzey ve kuzeydoğusunda PYD ile birlikte varlık göstermekte, militan kaynağını Suriyeli Kürtlerden temin etmeye çalışmaktadır. Orta Doğu'da dört parçalı konfederal bağımsız bir Kürdistan hedefleyen terör örgütü, PYD üzerinden bölgedeki ayrılıkçı eğilimi tahrik etmekte, Suriye'nin kuzey ve kuzeydoğusunda kendi güdümünde ilk etapta özerk bir yönetim tesis etmeye çalışmaktadır. Bu açıdan terör örgütünün Suriye'de PYD adı altındaki faaliyetlerinin Türkiye'nin toprak bütünlüğüne tehdit oluşturduğu değerlendirilmektedir.

SURİYE KRİZİNİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİ

Türkiye için olabilecek en kötü senaryo, Beşar'ı devirmek için Suriye muhalefetine verdiği desteğin istenmeyen bir bumerang etkisiyle 10 yıllardır Türkiye'deki Kürtlerin talep ettiği siyasi ve kültürel hakları tanıyan bir özerk bölgenin Suriye'de oluşmasına yol açması olacaktır. Ayrıca Suriye'de bir Kürt özerk bölgesi olayı sadece Türkiye'yi değil, ülkenin Kürt, Arap, Sünni ve Nusayri bölgelerine bölünmesinden endişe eden bütün bu ülkedeki muhalif güçlerini tedirgin ediyordu. Suriye'de bir Kürt bölgesinin oluşması yüksek.

YENİ OSMANLILIK

Yeni Osmanlılık 20. Yüzyılın çeyreğinde ortaya çıkmış bir düşünce akımıdır. Turgut Özal döneminde de gündemde olan bir fikir akımıdır fakat AKP iktidarı döneminde özellikle Ahmet Davutoğlu döneminde de çok ön planda olmuştur. Başarılı bir akademik kariyerin ardından 2002'de politik kariyerine başlayan Ahmet Davutoğlu 2009'a dek Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın dış politika başdanışmanı olarak görev yaptı. 2009'da dışişleri bakanı olarak atanmıştır. Son zamanlarda, "Yeni Osmanlılık" terimi Batı Balkanlar'daki aydınlar arasında oldukça tartışmalı bir kavram haline gelmiştir. İki ana terim üzerine yayılmaktadır: korku ve umut. Bir yandan bazı aydınlar Türkiye'nin yeni dış politikalarını ve Balkanlar'a yaptığı yatırımları olumlu karşılamakta; öte yandan bir grup aydın ve akademisyen bu yatırımların arka planında Türkiye'nin şu ana dek uygulamakta olduğu çok güçlü bir ideolojik planın var olduğunu ileri sürerek bu durumdan rahatsızlık duymaktadır. Davutoğlu ayrıca Balkanları eski Osmanlı merkez alanı olarak tanımlamıştır.

"Son on yıl içinde Türkiye'nin gerek Balkanlar'da, gerekse Kafkaslar'da müdahil olduğu birçok bölgesel mesele temelde bu tarih mirasının izlerini taşımaktadır. Bu bölgelerdeki Osmanlı bakiyesi, unsurlar, ortaya çıkan jeopolitik boşluğu doğurduğunu baskılara tarihi güvenlik alanı olarak gördükleri Balkanlar/Anadolu eksenli Osmanlı merkez alanına (Heartland) yönelmişlerdir."

Davutoğlu'nun belirttiği gibi Türkler için Balkanlar Osmanlı'dan ayrı düşünülemez.

Osmanlılık, varolan imparatorluğun etnik bileşenlerini ve farklı kültürlerini ortak politik çatı altında birleştirme amacı güden bir devlet politikasıdır. "Yeni-Osmanlılık" ekonomik gelişmenin önündeki engelleri ortadan kaldırmak için üst kimlikler oluşturmaya çalışan bir girişimdir. "Aslında "Yeni-Osmanlılık" Osmanlı İmparatorluğu'nun eski topraklarına ve halklarına karşı yeni bir ilginin oluşması olarak algılanmamalıdır. Daha ziyade, Soğuk Savaş süresince ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında eksik olan uygun yeni uluslararası ve bölgesel çapta oluşturulabilecek organik jeopolitik, kültürel ve ekonomik ilişkileri hedeflemektedir. İslam, Türkçülük ve Osmanlılık uzun süreli çözüm için dönemin üç anahtar kavramıydı. "Yeni-Osmanlılık" projesinin kendi içinde bir derleme olduğu ve AKP gibi muhafazakar bir partinin bunu genişletmesinin ardından ekonomik hale geldiği görüşü Davutoğlu tarafından açıklanmış, ele alınmış ve uygulanmıştır.

Balkanlar'da Türkiye'nin dış politikası Batı ittifaklarıyla uyumluydu. Bosna Savaşı buna en iyi örnektir. Coğrafi konumu ve ekonomik gücü sayesinde Türkiye, söz konusu bölgede ve uluslararası politikada önemli bir faktördür. Son zamanlarda etkin politikalarında keşfedilen bağımsızlık ve cesaret, potansiyel yeni-impatorlukçu ve yeni Osmanlı hırslarının ortaya çıkabileceği kuşkusunu ciddi şekilde doğurmuştur. Sonuç olarak Türkiye uluslararası ilişki çerçevesinde etkin ve resmi politikalar uygulamaktadır sonucuna varılabilir.

SONUÇ

Arap uyanışı sürecinde Türkiye'nin güney sınırında ortaya çıkan Suriye kriziyle ilgilenmesi doğaldır. Başta sığınmacılar meselesi olmak üzere krizin doğurduğu sonuçlar Türkiye'yi doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir. Ankara'nın Arap devletleriyle diplomatik ilişkiler içine girmesi makul bir hareket tarzıdır. Ancak, Suriye krizinin başladığı dönemden bu yana geçen zaman içinde Türkiye söylemleriyle çözüm sürecinin değil sorunun tarafı haline gelmiştir. Orta doğuda ki şii-sünni geriliminde Türkiye'nin Sünni blokta yer aldığı yönünde bir izlenim ortaya çıkmıştır. Türk karar mercileri Suriye krizinin bölgesel ve küresel bir anlaşmazlığa dönüşebileceğini öngörememiş, Esad rejiminin güçlü bir dış destek alarak mukavemet gösterebileceğini değerlendirememiştir. Suriye krizi Suriye ile sınırlı kalmamış, bölgesel ve küresel düzeyde bir mücadeleye yol açmıştır.

Ulusal nitelikte iç savaş halini alan kriz, Orta Doğu'da İran liderliğindeki Şii unsurlarla Körfez ülkelerinin öncülüğünde ki Arap devletleri arasında rekabete yol açarken, küresel ölçekte demokratikleşme hareketlerini destekleyen Batılı aktörlerle Rusya ve Çin gibi otoriter yönetimleri müdafaa eden devletler arasında

anlaşmazlığa dönüşmüştür. Arap Birliği ve Birleşmiş Milletler vasıtasıyla başlatılan çözüm girişimleri sonuçsuz kalmış, Suriye'ye uygulanan yaptırımlara karşı Esad rejimi Rusya, Çin, İran, Irak ve Hizbullah'ın desteğini alarak direnç göstermiştir. Türkiye, Suriye krizini değerlendirirken krizin sadece Suriye ile sınırlı bir mesele olmadığını dikkate almalıyız.

KAYNAKÇA

Ahmet Davutoğlu, Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu, Küre-yayınları, İstanbul, 2011, s. 22

<http://www.turkishweekly.net/article/333/turgut-ozal-period-in-turkish-foreign-policy-ozalism.html>

SANDIKLI, Atilla ve SEMİN, Ali(2012).”Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi Ve Türkiye” , BİLGESAM

BALCI, Bayram,”Suriye Krizi Türkiye'nin Ortadoğu Rüyasının Sonu Mu?”

<http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-227-2014090440butun-boyutlariyla-suriye-krizi-ve-turkiye.pdf>

file:///C:/Users/USER/Desktop/bayram_balci_persp.2._tr.pdf

ERTUĞRUL, Doğan(2012).”Türkiye Dış Politikası İçin Bir Test: Suriye Krizi” sy.1,TESEV, Dış Politika Programı

<http://acikerisim.fsm.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11352/2116/Mustafa.pdf?sequence=1>

<https://osmanislamoglu.wordpress.com/tag/neo-osmanlicilik-nedir/>

SURİYE EKSENİNDE TÜRK DIŞ POLİTİKASI

EMRE CAN

GİRİŞ

Türkiye, dış politikada Davutoğlu'nun çizgisini izlemekteydi. Bu bağlamda aktif bir dış politika izleyen hükümet Arap Baharı boyunca olayların içinde yer almıştır. Mısır, Libya ve Tunus örnekleri Türkiye'de Suriye için de hızlı bir rejim değişikliği beklentisi oluşturmuştur. Bu düşünce ile muhalifler desteklenmiş ve Esad ile olan diyalog birkaç diplomatik girişimden sonra kesilmiştir. Türkiye bu aşamada sorunun diplomatik yolla çözülmesi için öneriler sunmuş olsa da bunlarda aceleci davranmış ve Esad'ın ülkeye zarar verebileceğini düşündüğü kontrolsüz açılım endişelerini görmezden gelmiştir. Türkiye'nin izlediği bu politika büyük risk alıp büyük ödül kazanmak ile ilgiliydi. Ortadoğu'da yaşanacak bir değişimde öncü bir devlet ekonomik ayrıcalıklar sağlayabileceği gibi bölgesel güç olma söylemini de güçlendirecekti. Mısır politikası düşünüldüğünde Türkiye'nin böyle bir riski almaması için bir nedeni yoktu. Bölgesel güç olma söylemini kuvvetlendirmek için girilen bu yolda iç savaşın ilerleyen yıllarında görüleceği gibi gereken esneklik sağlanamamıştır.

SÜRECİN ASKERİLEŞMESİNDE TÜRKİYE'NİN ETKİSİ

Esad ile köprülerin atılmasından sonra muhaliflerin siyasi ve askeri alanda örgütlenmesine yardımcı olan Türkiye krizin askerileşmesinde rol oynamıştır. Türkiye'nin silahlı muhalifleri barındırması, eğitmesi ve donatması Suriye ve taraflarından tepki çektiği gibi, Suriye içindeki siyasi muhalefet tarafından da eleştirilmiştir. Suriye'deki muhafazakar parti olan Ensar Partisi Başkanı Derviş el Zuni AKP hükümetini arabuluculuk yapmak yerine taraf olmak ile suçlamıştır. Türkiye'nin amacı silahlandırdığı muhaliflerle bir tampon bölge kurmak ve uluslararası toplumun onayıyla ve yardımıyla Libya'da olduğu gibi uçuşa yasak bölge oluşturmaktır. Mısır'da olduğu gibi burada da AKP hükümeti sonuca daha hızlı ulaşmak istemiş isyanların büyümesi sonucunda Esad'ın istifa edeceğini düşünmüştür. Bu izlenen politikanın temel sorunu Rusya ve Çin tarafından desteklenen Esad'a karşı BM'den herhangi bir karar çıkma ihtimalinin olmamasıdır. Bu nedenle tampon bölge ve uçuşa yasak bölge planları başarısızlığa uğramıştır. İç savaşın ilk dönemlerinde dış müdahaleye karşı çıkan muhalifler sonraki yıllarda müdahale sağlamak için çatışmaların dozajını arttıracaktır.

Türkiye'nin muhaliflere olan bu yakın desteğine karşı olarak Suriye 22 Haziran 2012'de Türk F-4 savaş uçağını vuracaktır. Bu jet düşürme olayından hemen sonra açıklama yapan Şam yönetimi, Türk uçağının Suriye karasularında vurulduğunu, uçaksavar silahların kullanıldığını, arama kurtarma çalışmaları için Ankara'ya gerekli bilgilerini gönderdiğini, olayın gerçekleştiği bölgedeki uçağın Suriye uçağı bile olsa vurulacağını belirtmiştir. Türk yetkililer jetin silahsız olduğunu ve eğitim uçuşu yaptığını söylerken Suriye'deki bazı kaynaklar muhaliflerin Lazkiye kentini ele geçirmeleri için yapılacak harekate destek amaçlı jetin bölgede bulunduğunu söyleyecektir. Esad bu hareketiyle dünyaya mesaj vermiştir. İlk verilen mesajda Türkiye'ye Suriye ateşiyle oynarsan sen de yanarsın denilmiştir. İkincisi Batılı devletlere karşı "ne Mısır'a ne de Libya'ya benzerim." mesajı ile yapılan bir güç gösterisidir. Üçüncü olarak Suriye içindeki askerlere "kaçmaya kalkarsanız vurulursunuz." mesajı verilmiştir.

Olaydan sonra dönemin başbakanı Erdoğan yaptığı açıklamada "Suriye eli kanlı diktatör ve çetesinden kurtuluncaya kadar Türkiye elinden gelen her türlü desteği verecek." demiş, daha sonra da angajman kurallarının değişmesinden bahsetmiştir. Bu tarihten itibaren Türkiye muhaliflere olan desteğini arttıracak ve silahlanmaları yönündeki çalışmalarına devam edecektir.

MİT TIRLARI KRİZİ

Suriye'deki savaşa silah sağlamak sanıldığı kadar kolay olmayacak ve Türkiye'nin başını ağrıtacaktır. 2014 yılının hemen başında yaşanan MİT Tırları krizi bu duruma örnektir. Adana ve Hatay savcılarına gelen ihbar ile Suriye yolunda durdurulan tırlar, onlara eşlik eden MİT personeline devlet sırrı taşıdığı gerekçesi ile aratılmak istenmediler. Buna rağmen yapılan aramada insani yardım paketlerinin yanında silahlar ve mühimmatlar bulundu. Hükümet bunların Türkmenlere yardım olarak gönderildiğini söylese de Türk-

menler bunu yalanladı. Bu açıklama üzerine Türkiye'nin imajı uluslararası toplumda terörü destekleyen ülke statüsüne geldi. Söz konusu savcılar açığa alındı ve haklarında casusluk davası açıldı. Dış politika olarak bakıldığında bu olayın en büyük sorunu uluslararası hukuka aykırı olmasıdır. Fakat bundan öte böyle-sine gizli olan bir operasyonun sızıntı yaşaması dışişlerinden çok bir içişleri sorunudur.

Türkiye jetinin düşürülmesi ile yaşadığı prestij kaybına cevap olarak çıkartılan tezkere ile Suriye'ye gözdağı vermiştir. Tezkere "hudut, şümul, miktar ve zamanı hükümetçe tespit edilmek kaydıyla Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesi" (TBMM Karar No. 1025, 2012) yetkisini tanıyordu. Daha önce çıkartılan tezkerelerden farklı olarak spesifik bir ülke ismi verilmemiş olması, bu tezkerenin Osmanlı tezkeresi olarak adlandırılmasına yol açmıştır.

TDP'NİN İŞİD SINAVI: SÜLEYMAN ŞAH TÜRBESİ VE MUSUL KONSOLOSLUĞU KRİZİ

15 Mart 2014'te Türk dış politikası zorlu bir sınavla daha karşı karşıya kalmıştır. İŞİD terör örgütü yayınladığı bir videoda 3 gün içerisinde boşaltılmaması halinde Süleyman Şah Türbesi'ne saldıracağını duyuyordu. Aradan geçen 3 güne rağmen bir saldırı olmasa da mevcut durumun riski Türkiye için bir sorun oluşturmaktaydı. Buradan terör örgütlerinin çatışmalara Türkiye'yi çekmek için Erdoğan'ın "Süleyman Şah Türbesi için toleransımız olmaz." Söylemini kullandığı söylenebilir. Yaptığı tehditlerin boşa çıkmasından 5 ay sonra Musul'u ele geçiren İŞİD'in 2014 Ağustos'unda Türkiye'ye karşı iki farklı kozu bulunmaktaydı. Musul konsoloslugu rehine krizi başarılı bir müzakere süreci sonucunda bir ay sonra rehinelere serbest bırakılması ile çözüme kavuşmuşken Türbe sorunu güncelliğini koruyordu.

22 Şubat 2015'te yapılan taşıma operasyonu ile türbe sorunu da çözüme kavuşturulmuş oluyordu. Operasyona yönelik ortaya atılan ilk iddia rehinelere karşılık olarak türbenin boşaltıldığı yönündeydi. Fakat stratejik bir öneme sahip olmayan bir türbenin boşaltılması bir pazarlık sonucu olmaktan çok başka nedenlerde gizlidir. Öncelikle İŞİD'e karşı oluşturulan koalisyona girmeye pek niyetli olmayan Türkiye'ye terörü destekleyen ülke imajı iyice yerleştirildi. Türkiye İŞİD'e karşı harekete geçerse türbenin orada yem gibi durmaması gerekiyordu. Ayrıca türbenin bulunduğu köye giderek yakışalan YPG'nin bölgeyi ele geçirmesi her erzak yardımında YPG ile koordinasyon içinde olunması gerekiyordu. Bu da Türkiye'nin işine gelmezdi. Bu operasyon iç siyaset meselesi olarak kullanılmış ve çeşitli eleştiriler yapılmıştır. Fakat Suriye ile anlaşma yapılmadan gerçekleştirilen bu operasyona yapılacak en büyük eleştiri uluslararası hukuk ihlalinin söz konusu olmasıdır.

RUSYA'NIN SAVAŞA DAHİL OLMASI VE UÇAK KRİZİ

Türkiye, Suriye politikasındaki en büyük krizi Rusya'nın Suriye iç savaşına dahil olmasının ardından yaşayacaktır. 24 Kasım 2015 tarihinde Rusya'ya ait Su-24M tipi uçağın sınır ihlali gerçekleştirmesinden dolayı Türk Hava Kuvvetleri tarafından düşürülmesi ile gerçekleşti. Türkiye hava sahasını ihlal eden uçağı uluslararası hukukun egemenlik ilkesinden kaynaklanan hakla vurmuştur, herhangi bir hukuksuzluk söz konusu değildir. ABD, Rus uçağının sınır ihlaline karşı on defa uyarıldığını doğrulamış. NATO ise ellerindeki verilerin Rus uçağının Türk hava sahasını ihlâl ettiği yönünde olduğunu açıklamıştır. Olay sonrası Rusya, Suriye'ye hava savunma füzeleri yerleştirmiş, bombardıman uçaklarının yanında savaş jetleri ile hareketlerini gerçekleştirmiştir. Türkiye ise içerde siyasetler ile sert demeçler verip tepki göstermiş olsa da askeri alanda Rusya'nın agresif politikalarının olayı daha da büyütmemesi için daha pasif bir duruş sergilemiştir. Kriz sonrası kopma noktasına gelen ilişkiler Erdoğan'ın yazdığı mektup ile tekrardan düzelmeye başlamıştır.

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDAKİ KIRILMA NOKTALARI

Türk dış politikasındaki en büyük değişim Ahmet Davutoğlu'nun istifası ile gerçekleşecektir. Uzunca bir süre dış politikada kullanılan Davutoğlu tezleri, Binali Yıldırım'ın başbakan olması ile birlikte rafa kaldırılacaktır. Görevinin ilk aylarında Suriye için "anlamsız savaş" diyen Yıldırım, tutumunun farklı olacağını göstermiştir.

Suriye konusunda başka bir kırılma noktası ise 15 Temmuz darbe girişimidir. Süreçte uzun süre sessiz kalan ABD'ye karşı, özellikle kamuoyunda "darbenin arkasında ABD vardı" algısı oluşmuştur. Bu da Türkiye'nin

Suriye tutumunu Rusya ile aynı çizgiye doğru çekmesine neden olmuştur. Bu tutum Trump'ın başkan seçilmesi ile değişecek ve tekrar ABD'ye yaklaşılacaktır.

SURİYE'DEKİ KÜRTLERİN TÜRK DIŞ POLİTİKASINA ETKİSİ

Suriye'de bulunan etnik kimliklerden birisi de Kürtlerdir. Savaşın ilk yıllarında yer almayan Kürtler zamanla aktiflik kazanacak ve Türk dış politikasının Suriye'deki ana odaklarından birisi haline gelecektir. 2012 yılında sahneye çıkan Kürtler "Batı Kürdistan'ın özgürleştirilmesi" olarak adlandırdıkları hareketle özerkliklerini sağlamak istiyorlardı. Şam'ın bu girişimlere doğrudan cevap vermemesinin iki muhtemel sebebi olabilir; birincisi Kuzeyi Kürtlere bırakmak Esad'a diğer alanlara odaklanma fırsatı verecekti. İkinci bir ihtimal ise Esad, Kürtlerle Türkiye'yi sıkıştırmak istemiş olabilir. Türkiye ikinci seçeneğe daha çok odaklanmıştır. Rojova meselesi bu nedenle Şam'ın değil Türkiye'nin bir meselesi olacaktır.

KÜRT KORİDORU ENDİŞESİ VE FIRAT KALKANI HAREKATI

Türkiye'nin bu konudaki bir endişesi de Kürt koridorunun oluşturulma ihtimalidir. Koridorun oluşturulması Türkiye'yi Suriye masasının tamamen dışına itecek olması dışında Araplarla olan doğrudan bağlantıyı da kesecektir. Bu endişeler nedeniyle Türkiye uzunca bir süre koalisyon güçlerine İncirlik üssünü açmayacaktır. ABD ile yapılan görüşmede Kürtlerin Fırat'ın Batısına geçmeme şartı ile üssü açan Türkiye bu sözün tutulmadığını görecektir. ABD yürüttüğü vekalet savaşında başarı için gerekli becerilere sahip tek grubun YPG olduğuna karar vermiştir. YPG Irak'ta olduğu gibi ABD ile işbirliği yaparak özerklik amacına ulaşmaya çalışmaktadır. ABD desteği ile koridorun kurulacağını gören ve IŞİD'in yaptığı saldırıların ülkeye giriş kaynağını ortadan kaldırmak isteyen Türkiye Fırat Kalkanı Harekati'ni başlatacaktır. BM Şartı'nın 51. maddesi çerçevesinde meşru müdafaa hakkını kullanan Türkiye savaşın başından beri kurmak istediği tampon bölgeyi gerçekleştirmek, ülke içindeki IŞİD tehdidini ortadan kaldırmak ve Kürt koridorunu engellemek amacıyla hareket edecektir. Harekata başlanmasında bir diğer etken de Türkiye'nin isteklerini ÖSO ile gerçekleştiremeyeceğini görmesidir.

29 Mart 2017'de Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın başkanlığında gerçekleştirilen MGK toplantısı sonrasında yapılan açıklamada: "Ülkemizin sınır güvenliğini sağlamak, DEAŞ terör örgütünün ülkemize yönelik tehdit ve saldırılarını önlemek, yerinden edilmiş Suriyeli kardeşlerimizin ülkelerine dönüşlerine imkan vermek ve Fırat Kalkanı Harekati bölgesinde huzur ve güven içerisinde yaşamlarını sürdürmelerini sağlamak maksadıyla yürütülen hareketin başarıyla sonuçlandığı ifade edilmiştir." denildi.

SONUÇ

Türkiye Suriye iç savaşının ilk gününden itibaren agresif bir politika izlemiştir. Geri dönülmesi zor büyük adımlar atılmış yapılan hatalara saplı kalınmıştır. Binali Yıldırım Başbakanlığında Davutoğlu dönemine göre politikalar daha dikkatli üretilmiş olsa da mevcut durumun gerektirdikleri ve Irak'ta olanların tekrarlanması için Türkiye Suriye'ye müdahale etmek zorunda kalmıştır. Türkiye dışında hemen hemen her aktörün PYD'yi muhattap alması Türkiye'nin işini zorlaştırmaktadır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın başka operasyonlar olacak demesi Türk dış politikasının mevcut çizgide ilerleyeceğine dair bir sinyaldir.

KAYNAKÇA

BBC Türkçe (2012). Suriye ile ilgili tehdit algımız değişti. http://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/06/120626_erdogan_syria.shtml

MGK Sekreterliği (2017). 29 Mart 2017 Tarihli Toplantı. <http://www.mgk.gov.tr/index.php/29-mart-2017-tarihli-toplant>

Resmi Gazete (2012). TBMM Kararı, Karar no. 1025. Resmî Gazete sayı:28433

TAŞTEKİN, Fehim (2012). Suriye: Yıkıl Git, Diren Kall!. İstanbul: İletişim yayınları